

POROČILO O JAVNI POSVETOVALNI DELAVNICI

za prenovo strategije in akcijskega načrta za volka v Sloveniji,

ki je potekala v petek, 12. 3. 2021, prek elektronskega sistema Zoom

Spodnji povzetki so smiselno povzeti in združeni po zapisu ključnih izzivov in rešitev, izpostavljenih v 12 skupinah na delavniškem delu dogodka.

Zbiranje pisnih opredelitev prioritete, ki morajo biti vključene v prenovljene strateške dokumente, poteka še do 31. 3. 2021 na elektronskem naslovu bojana.lavric@zgs.si

1. SKLOP: UPRAVLJANJE Z VOLKOM

Ključni IZZIVI:

- širjenje volčje populacije na nova območja (alpski prostor, fragmentiran prostor, urbano okolje), kjer prakse rabe prostora niso prilagojene na prisotnost volka,
- preprečevanje škode po volku na območjih, kjer je izvajanje ukrepov zaščite rejnih živali težavno in pogosto nerentabilno ter manjka usposobljenih kadrov s področja kmetijstva, ki bi pomagali pri pripravi strokovnih podlag za upravljanje,
- nerazumevanje/nepoznavanje medsebojnih stališč različnih skupin deležnikov in izenačevanje pomena argumentov deležnikov (npr. rejcev z območja prisotnosti volka in društva z območja brez prisotnosti velikih zveri), kar dodatno pogloblja konfliktnost tematike in otežuje upravljanje volka,
- čedalje bolj ozko tolmačenje (sodna praksa) evropske zakonodaje, ki otežuje pomemben segment upravljanja populacije - odstrel, kljub ugodnemu stanju volka, ter premalo volje odločevalcev, da bi dosegli nujne spremembe evropske zakonodaje,
- čedalje pogostejše pojavljanje križancev/križanja z domačimi psi,
- predolgi postopki izdajanja dovoljenj za odstrel,
- zagotavljanje stalnosti/rednosti izvajanja monitoringa,
- premajhna odzivnost pristojnih služb v primerih ugotovljenega nezakonitega ubijanja volkov,
- varovanje povezljivosti habitatov prostoživečih živali,
- zagotavljanje zadostne plenske baze,
- preslabo povezovanje kmetijskega in okoljskega resorja v zvezi s problematiko velikih zveri.

PREDLOGI za rešitve:

- intenzivno delo in komunikacija z ljudmi na območjih, kjer lahko sklepamo, da se bo populacija volka širila, svetovanje in pomoč tistim skupinam, na katerih dejavnosti bo prisotnost volka najbolj vplivala; zagotovi naj se polno pomoč kmetom (svetovalno in materialno) pri varovanju premoženja pred velikimi zvermi,

- zagotavljanje mehanizmov finančne pomoči za izvajanje varovalnih ukrepov (tudi za prilagoditev načina kmetovanja); iskanje ustreznih načinov varovanja pašnih živali na "težkih terenih" ob upoštevanju lokalnih specifik; vzpostavljanje primerov dobrih praks varovanja pašnih živali; dostopnost sofinanciranja zaščitnih sredstev vsem, ne le tistim, ki so že utrpeli škodo,
- izvedba študije glede širšega javnega interesa v zvezi s širjenjem volkov na območje kulturne krajine in urbanega prostora; izobraževanje prebivalcev o tematiki za čim bolj celostno razumevanje področja,
- sprememba zakonodaje na ravni EU glede statusa volka in rjavega medveda (premik iz IV. na V. aneks HD) - poziv MOP in MKGP, da v času predsedovanja Slovenije EU sproži postopke za takšno spremembo zakonodaje; povezovanje s članicami EU, ki imajo podobne probleme kot Slovenija,
- skrajšanje postopkov izdaje dovoljenj za odstrel, saj je ključna hitrost ukrepanja, če želimo z odstrelom doseči zelene učinke (tudi v primeru križancev, kjer znotraj stroke obstaja popoln konsenz o nujnosti čimprejšnjega ukrepanja),
- zagotoviti finančno stabilnost in redno izvajanje monitoringa (usistemiti na način, da izvajanje ni odvisno od projektov),
- resnejša in bolj strokovna obravnava primerov nezakonitega ubijanja volkov s strani organov pregona,
- zagotavljanje povezljivosti habitata (ustrezno umeščanje npr. industrijskih con v prostor, zeleni mostovi, ohranjanje koridorjev na državni meji),
- upoštevanje prisotnosti zveri pri upravljanju populacij parkljaste divjadi,
- boljše in intenzivnejše sodelovanje MOP in MKGP na področju upravljanja velikih zveri.

POVZETEK:

Udeleženci so kot ključni izziv izpostavili širjenje volka na nova območja, kjer bo potrebno intenzivno delo z ljudmi z vidika komunikacije, svetovanja, materialne in finančne pomoči. Upravljanje s populacijo, ki je trenutno v ugodnem stanju, bi moralo biti lažje, kar je v prvi vrsti pogojeno s spremembo zakonodaje, predvsem s premikom volka (in tudi rjavega medveda) s priloge IV. (strogo varovana vrsta) na prilogo V. (vrsta v interesu skupnosti, pri kateri za odvzem iz narave in izkoriščanje lahko veljajo ukrepi upravljanja) Direktive Sveta 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (Direktiva o habitatih). Udeleženci so možnost za spremembo zakonodaje prepoznali v bližajočem predsedovanju Slovenije Evropski uniji, takrat bi država lahko sprožila postopke za spremembo. Na področju upravljanja z volkom udeleženci pogrešajo tudi boljše in intenzivnejše sodelovanje Ministrstva za okolje in prostor ter Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Dolgotrajni postopki pri izdajanju dovoljenj za odstrel ovirajo hitrost ukrepanja na terenu – hitrost pa je ključna, če želimo doseči zelene učinke (negativna izkušnja za trop v primeru povzročanja škode na pašnih živalih). Med različnimi skupinami deležnikov, ki so udeležene pri upravljanju z volkom, večkrat pride do nerazumevanja stališč, hkrati pa je bilo mnenje udeležencev, da izenačevanje pomena argumentov deležnikov, ki so z volkom v neposredni ali samo v posredni zvezi (npr. rejcev z območja prisotnosti volka in društva z območja brez prisotnosti velikih zveri), dodatno pogloblja konfliktnost tematike in otežuje upravljanje volka. Prepoznani izzivi so bili tudi stalnost izvajanja monitoringa populacije, ki je eden od elementov trojnega testa za uveljavljanje izjem od strogega varstva zavarovane vrste; premajhna odzivnost pristojnih služb v primerih ugotovljenega nezakonitega ubijanja volkov; varovanje povezljivosti habitatov prostoživečih živali ter zagotavljanje zadostne plenske baze.

2. SKLOP: VOLK IN KMETIJSTVO

Ključni IZZIVI:

- OHRANJANJE VISOKOGORSKIH PLANIN
 - V Sloveniji slabi pogoji za izvajanje paše s pastirjem:
 - pomanjkanje infrastrukture, ni interesa za opravljanje te naloge, pomanjkanje financ;
 - planine so težko dostopne, oddaljene:
 - veliko dodatnega časa in delovne sile za postavitve zaščitnih ukrepov,
 - s tem povezano dokazovanje škode, saj se kadavrov ne najde;
 - prisotnost volka prek opuščanja planin vpliva tudi na druge vrste, ki so pomemben del biodiverzitete, predvsem pa na spremembo krajinske diverzitete, strukture vegetacije – planine postanejo nezanimive za turiste,
 - nekateri ukrepi v visokogorju sploh niso izvedljivi – kamnitost, veliki nakloni,
 - problem izvajanja zaščitnih ukrepov (elektrika, pastirski psi) ob prisotnosti turistov, pohodnikov,
 - na ohranjanje planin vpliva tudi demografska struktura kmetov – starejša populacija ne more izvajati zahtevnejših zaščitnih ukrepov.
- PREPREČEVANJE ŠKOD
 - preprečevanje škod znatno poveča količino dela in napor,
 - volk vpliva na vedenje jelenjadi, ki se umika na rob gozda, s tem pa se približa pašnikom, kjer volk naleti na pašne živali; vpliva pa tudi na številčnost jelenjadi, pri čemer zmanjšanje staleža parkljarjev pomeni večji pritisk plenilcev na pašne živali,
 - majhne kmetije nimajo časa in sredstev za vlaganje v varovanje,
 - pri ukrepih, ki so namenjeni vlaganju v preprečevanje škod, je preveč birokracije, sploh glede na razdrobljenost parcel na eni kmetiji,
 - vključevanje rejcev pri iskanju rešitev,
 - izgled kulturne krajine ob prisotnosti ograj.
- ŠKODE IN ODŠKODNINE
 - slabo vrednotenje škod,
 - škoda na plemenskih živalih,
 - izguba genetskih baz,
 - lastnik živali skrbi za njih, isto bi morala država.
- PRIHODNOST KMETIJSTVA
 - ohranitev hribovskega kmetijstva (v celotni Sloveniji, ne samo v Alpah), zlasti v luči tega, da je ravnina namenjena pridelavi hrane za ljudi - selitev živinoreje iz ravnine v hribe, zaradi tega večji stroški zaradi zaščite pred zvermi, ki bi jih morali vključiti v obstoječe (klasične) ukrepe,
 - ključne so spremembe na ravni EU, Direktiva o habitatih.

POVZETEK KLJUČNIH IZZIVOV:

V tematskem sklopu »Volk in kmetijstvo« so udeleženci delavnice med ključnimi izzivi izpostavili pomen specifičnih pogojev, ki jih srečamo v alpskem svetu oz. visokogorju. Visokogorske planine so težko dostopne, oddaljene, teren pa je povečini izjemno zahteven za postavljanje zaščitnih ukrepov. Prisotnost volka zato pomembno vpliva na ohranjanje tradicionalnega izgleda planin in opuščanje dejavnosti reje drobnice. V tem delu Slovenije primanjkuje ustreznih zaščitnih ukrepov, saj služba pastirja pri nas ni uveljavljena. Poraja se vprašanje, kdo bi opravljal poklic pastirja.

Udeleženci so se strinjali, da vložek v preprečevanje napadov volka na pašne živali predstavlja dodaten napor za kmeta. Ne samo časovni, temveč tudi finančni vložek se ob prisotnosti velikih zveri močno poveča. Država sicer prek razpisov omogoča sofinanciranje opreme in subvencionira dodatno delo, vendar je to povezano z zahtevnimi birokratskimi postopki in začetnimi omejitvami. Prisotnost volka vpliva tudi na parkljarje, ki se približujejo pašnikom, s tem pa se poveča tudi pritisk na pašne živali.

Udeleženci so mnenja, da imajo škode po volku velik vpliv na genetskih bazah živali, saj kmetje izgubijo pestrost v čredi, predvsem na račun plemenskih živali, kar pa pri odškodninah ni dovolj upoštevano.

Med izzivi za prihodnost so udeleženci izpostavili pomen ne samo alpskih regij, temveč tudi hribovskih območij, kjer se volk pogosteje pojavlja. Ta območja zajemajo večji del Slovenije, zato je v prihodnosti treba več napora nameniti iskanju rešitev za ohranjanje hribovskih kmetij, ki predstavljajo pomemben vir pridelave hrane. Poudarjajo, da so nujne spremembe na ravni EU, natančneje pri predpisih, kot je npr. Direktiva o habitatih, ki bi omogočale lažje upravljanje z volkom.

PREDLOGI za rešitve:

- **PREPREČEVANJE ŠKOD**
 - iskanje rešitev pri ukrepih, posvečenih večjim pašnim živalim,
 - iskanje alternativnih načinov varovanja in podpora razvoju novih tehnologij in pristopov ter testiranju v praksi,
 - uvedba financiranja delovne sile za pomoč pri postavljanju zaščitnih ukrepov,
 - sodelovanje med obema ministrstvom (MOP in MKGP), oblikovanje sistema, ki je prijaznejši in preglednejši za izvajanje,
 - sredstva za preventivo od ARSO tudi tistim, ki še niso imeli škode,
 - 100% financiranje s strani MKGP-ja,
 - poudarek na preprečevanju in ne na plačevanju po škodah,
 - poiskati rešitve za začasno (premično) infrastrukturo (stanove), za katero ne bi bilo potrebno pridobivanje zahtevnih dovoljenj,
 - povečati privlačnost ukrepov in zmanjšati sankcije/administracijo,
 - poudarek tudi na uravnavanju številčnosti volka s poudarkom na:
 - odstrelu habituiranih in problematičnih osebkov,
 - preprečevanju neželenih vedenjskih vzorcev pri volkovih,
 - hitrosti odziva vpletenih organov,
 - vpeljavi mehke conacije;
 - sistem varovalnih ukrepov bi moral biti bolj fleksibilen in namenjen iskanju rešitev, ki ustrezajo specifičnemu uporabniku na terenu.
- **ŠKODE IN ODŠKODNINE**
 - ponovno ovrednotenje odškodninskega sistema s poudarkom na vrednotenju genskih baz,
 - definirati pojem resne škode z vidika oškodovanca.
- **PRIHODNOST KMETIJSTVA**
 - pri novi SKP po 2023 bi moral biti poudarek na območjih, kjer so težave s prisotnostjo volka,
 - zmanjšanje birokracije pri pridobivanju sredstev za postavljanje ograje,
 - razpisi bi morali prioritizirati kmete, ki imajo škode,
 - uskladitev smernic za upravljanje s prostoživečimi parkljarji tako, da ustrezajo potrebam upravljanja z velikimi zvermi in sobivanja velikih zveri in ljudi,
 - definirati pojem »nacionalnega interesa« v smislu orientacije kmetijstva, ekoturizma ali ozkega ohranjanja določenih živalskih skupin,
 - združiti upravljanje z divjadjo in velikimi zvermi pod eno streho ene inštitucije,
 - ločevanje deležnikov glede na vpletenost v področje - pomen pri odločanju naj imajo bolj vpleteni – rejci,

- o jasno opredeliti in pripraviti protokol izrednega odvzema volka – trenutno ni jasno zapisan,
- o večja odgovornost vpletenih v postopke odločanja o upravljanju s populacijami velikih zveri.

POVZETEK PREDLOGOV REŠITEV:

Udeleženci delavnic so poudarili pomen iskanja rešitev za preprečevanje škod, predvsem s celovitim pristopom in vključevanjem različnih deležnikov. Menijo, da je ključno sodelovanje različnih ministrstev in drugih služb z rejci, tudi pri iskanju rešitev za preprečevanje škod. Več podpore si želijo tako pri financiranju opreme kot tudi pri subvencijah za dodatno delo, ki ga zahtevajo zaščitni ukrepi. Pri tem je veliko poudarka na sistemu pridobivanja sredstev, ki bi moral biti prijaznejši, z manj birokracije in predvsem dostopen vsem, ki želijo vlagati v preventivo, ne glede na predhoden pojav škode. Pri izvajanju ukrepov na terenu so udeleženci poudarili pomen fleksibilnosti sistemov za zaščito v kombinaciji z optimiziranim in hitrejšim načinom upravljanja s populacijo volka, pri čemer bi večji poudarek namenili odstranjevanju problematičnih osebkov.

Udeleženci predlagajo spremembe v obstoječem odškodninskem sistemu, predvsem pri vrednotenju genskih baz in z ozirom na pojem resne škode, ki je odvisen od specifik reje in tudi posamezne kmetije.

Mnenje udeležencev za prihodnjo skupno kmetijsko politiko je, da bi ta morala slediti razmeram na terenu in podpreti območja, ki se srečujejo s problematiko volka. Predlagajo poenostavitev postopkov pridobivanja sredstev na razpisih in uskladitev smernic za upravljanje volka ter prostoživečih parkljarjev. Kaže se tudi potrebna po definiciji pojma nacionalnega interesa, ki bi uskladila razmerja pomena kmetijstva, ekoturizma in ohranjanja narave. Pri vseh omenjenih tematikah se kaže želja po večjem vključevanju kmetov kot deležnikov pri odločanju o upravljanju s populacijami velikih zveri.

3. SKLOP: VKLJUČENOST in INFORMIRANOST deležniških skupin

Ključni IZZIVI:

- Javnost ima občutek, da njihovi predlogi/komentarji pri akcijskem načrtu niso upoštevani.
- Nekatera področja (rekreacija, turizem) nimajo deležniškega zastopanja v procesu prenove AN.
- Možnost participacije bi moral imeti vsak, vključno s posamezniki.
- Javnost in deležniške skupine o nekaterih temah (vzrok, pomen odstrela, prihodki z naslova lova, (ne)učinkovitost zaščitnih sredstev, vpliv na plenske vrste, razširjenost volka) niso dovolj informirana.
- Slabo sodelovanje MOP in MKGP.
- Nezaupanje rezultatom monitoringa.
- Problematično poročanje medijev (poročja se le o škodah in konfliktih).
- Ohranjanje komunikacije med različnimi deležniškimi skupinami.

PREDLOGI za rešitve:

- Razlogi za neupoštevanje predlogov za akcijski načrt morajo biti pojasnjeni in argumentirani.
- Ker so ukrepi, navedeni v AN, veliko breme za proračun, je nujno, da jih skupaj z deležniki prioritiziramo.
- Več participativnih delavnic (za sprejemanje dokumentov, odstrel, itd.) in posvetov, kjer bi bila tema predstavljena iz vseh zornih kotov.
- Predhodna komunikacija z deležniki (ne na javni ravni).
- Ustanovitev medresorske delovne skupine MOP in MKGP, ki se srečuje na redni bazi na operativni ravni.
- Ustanovitev platforme različnih deležnikov, ki sodelujejo pri fleksibilnem upravljanju.
- Obstajati bi moralo trajno telo različnih deležnikov (platforma), ki bi sodelovalo pri fleksibilnem upravljanju, da bi se vzpostavilo zaupanje med deležniki.
- Več ozaveščanja javnosti o naslednjih temah: vzrok in pomen odstrela (LZS), zakaj kmeti ne sprejemajo določenih zaščitnih ukrepov (MKGP), o širšem vplivu volka na ekosistem.
- Večkrat izpostaviti ponos glede ohranitve vrste v Sloveniji.
- Bolj javno izpostavljanje rezultatov raziskav - ne samo objava poročila na spletni strani, temveč priprava povzetka (diseminacije), ki se ga pošlje več medijem.
- Načrtno redno objavljane pozitivnih ali objektivnih novic o volkovih, izobraževalnih vsebin o velikih zvereh (s področja splošne biologije, vpliva na ekosistem, možnosti razvoja ekoturizma, ter bolj specifičnih tem - vedenju volkov, stanju tropov ter možnemu vplivu odstrela na strukturo tropov) za splošno javnost.
- Bolj načrtno izobraževanje splošne javnosti (in rejcev) na območjih, kamor se volk širi.
- Večkrat potrebno javno priznati in pohvaliti trud, ki ga kmetje in lovci z območij, kjer sobivajo z volkovi, vlagajo v svoje delo.

POVZETEK:

V prvi skupini so udeleženci kot največji izziv prepoznali zaplete kasneje v procesu zaradi ne vključevanja vseh deležniških skupin. Predvsem pa je bilo izpostavljeno, da imajo nekateri občutek, da premalo dosežejo oziroma se preveč upošteva ostale deležnike. Kot dodatni izzivi pa so bili prepoznani predvsem problematično poročanje medijev ter preslaba komunikacija z deležniki na območjih, kamor se volk širi. Kot rešitve so predlagali večje vključevanje medijev, predvsem za poročanje izobraževalnih vsebin za splošno javnost (različne teme, od biologije

velikih zveri do specifičnih vsebin o vplivu odstrela na strukturo tropa), ter priprava diseminacij poleg spletnih poročil o rezultatih raziskav. Predlagajo tudi večjo povezanost raziskovalcev in medijev, prepoznavanje skupne točke med različnimi deležniki in večkratno izpostavljanje tega v procesu za boljše sodelovanje različnih deležniških skupin.

V drugi skupini pa so udeleženci kot največji izziv prepoznali še nezaupanje ostalih deležniških skupin (predvsem kmetov) v rezultate monitoringa ter nezadostno sodelovanje med MOP in MKGP. Za rešitve pa so predlagali oblikovanje trajnega telesa različnih deležnikov, ki bi sodelovalo pri fleksibilnem upravljanju in preko katerega bi se vzpostavilo zaupanje med deležniki. Pogrešajo bolj resno in angažirano sodelovanje med MOP in MKGP, kasneje pa tudi z ministrstvom za izobraževanje. Poudarili so tudi potrebo, da se večkrat javno izrazi ponos na našo ohranjeno naravo, veliko vrstno pestrostjo (vključno z velikimi zvermi) ter večkrat priznati napore, s katerimi se soočajo kmetje in lovci, ki na svojem območju sobivajo z velikimi zvermi. Prepoznali so potrebo za več prostovoljskih programov za pomoč kmetom (glede ograj) ter izobraževanje kmetijskih svetovalcev.

Tretja skupina je prepoznala potrebo po široki vključenosti posameznikov, ne glede na njihovo vključenost v organizacije. Novih kanalov za širjenje informacij ni treba vzpostaviti, na primer na Kočevskem so občinski kanali ustrezni, če bi se občane le vključevalo redno (samo obveščanje je enosmerno in to ni dovolj). Pri uporabi komunikacijskih kanalov je treba upoštevati njihov doseg - številčnost in starost bralcev ter njihovo stališče (Delo, Slovenske novice, Lovec in Facebook imajo različne bralce). Za splošno javnost so pomembne redne, splošne novice, ne samo o volku in kmetijstvu. Na ta način si lahko bralci lažje ustvarijo objektivni pogled na teme, povezane z volkom. Ko pa enkrat dosežemo različne deležnike, je potrebna dobra moderacija – treba je najti način za konstruktivno razpravo.

V četrti skupini so na delavnici izpostavili izzive komunikacije med posameznimi deležniki ter med deležniki in upravitelji procesa (ZGS, MOP...). Deležniki si želijo biti boljše (velikost populacije, vloga zveri v ekosistemu...) in pravočasno (razreševanje škodnih primerov) informirani o določenih temah. Želijo si biti slišani in upoštevani pri oblikovanju smernic, pri neupoštevanih mnenjih pa bi si želeli dobiti pojasnila. Kot izziv je bila tudi izpostavljena vloga različnih društev (z različnimi delovanji, nameni) pri celotnem procesu, saj je njihova vloga pogosto enačena. Izziv komunikacije je tudi izbira kanalov posredovanja informacij ter ohranjanje stalne komunikacije s posameznimi deležniki iz strani ZGS. Kot rešitev je bilo predlaganih predvsem več srečanj med deležniki (podobne delavnice kot ta, razprave, predstavitve) ter posredovanje informacij do posameznih deležnikov. Delno lahko k temu prispeva DINA center, delno srečanja, ki vključujejo decentralizirane skupine (na podeželju). Pomembno pa je tudi upoštevanje različnih mnenj oziroma razjasnitev neupoštevanega - torej podajanje povratne informacije pri posameznih odločitvah.